

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

આર. રયૈયા

વિરુદ્ધ

ગૃહ સચિવ, બેંગલોર

(ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૩૭૫/૨૦૦૯)

૫ મે, ૨૦૧૬

[એ. કે. સિકરી અને આર. કે. અગ્રવાલ, ન્યાયમૂર્તિઓ]

કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩: કલમો ૨૧૬ અને ૨૧૭ – આરોપોમાં ફેરફાર અને આરોપો બદલાય ત્યારે સાક્ષીઓને પુનઃ બોલાવવા – અપીલકર્તા-આરોપી નં. ૧ અને અન્ય આરોપીઓ પર આરોપી નં. ૧ ના જમાઈનું મૃત્યુ નીપજાવવાનો આક્ષેપ – ત્રણેય આરોપીઓ વિરુદ્ધ કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૬ અને કલમ ૩૬૫ હેઠળ ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં

આવી – સદરહુ કલમો હેઠળ આરોપો ઘડવામાં આવ્યા – સાક્ષીઓની તપાસ –
 ત્યારબાદ, કલમ ૩૦૨ હેઠળ વધારાનો આરોપ ઘડવા માટે ફરિયાદપક્ષ દ્વારા
 કલમ ૨૧૬ હેઠળ અરજી દાખલ કરવામાં આવી – ટ્રાયલ કોર્ટે કલમ ૩૪ સાથે
 વાંચતા કલમ ૩૦૨ હેઠળ 'વૈકલ્પિક આરોપ' ઘડ્યો – તમામ ત્રણ આરોપી
 વ્યક્તિઓની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ હેઠળ અને કલમ ૩૪ સાથે
 વાંચતા કલમ ૩૬૪ હેઠળ પણ દોષસિદ્ધિ, હાઇકોર્ટ દ્વારા બહાલ રાખવામાં આવી
 – કલમ ૨૧૬ અને ૨૧૭ હેઠળની પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યા વિના કલમ ૩૦૨ ખોટી
 રીતે ઘડવામાં આવી હોવાના આધારે પડકારવામાં આવી – ઠેરવવામાં આવ્યું:
 કલમ ૨૧૬ મુજબ, કોઈપણ કોર્ટ માટે ચુકાદો સંભળાવવામાં આવે તે પહેલાં
 કોઈપણ સમયે કોઈપણ આરોપમાં ફેરફાર કરવો અથવા ઉમેરો કરવો
 અનુમતિપાત્ર છે, તેમ છતાં, જો આરોપીને તેના બચાવમાં અથવા ફરિયાદપક્ષને
 કેસના સંચાલનમાં કોઈ પ્રતિકૂળ અસર થવાની સંભાવના હોય, તો કોર્ટે ટ્રાયલ
 એવી રીતે આગળ ધપાવવી પડશે જાણે કે તેણે વધારાના અથવા વૈકલ્પિક
 આરોપને મૂળ આરોપ તરીકે ગણીને મૂળ આરોપમાં ફેરફાર કર્યો હોય કે ઉમેરો
 કર્યો હોય – સ્પષ્ટ સંદેશ એ છે કે તેને પ્રથમ વખત ઘડવામાં આવેલ આરોપ
 તરીકે ગણવાનો છે અને તે તબક્કેથી ટ્રાયલ આગળ ધપાવવાની છે – વધુમાં,
 કલમ ૨૧૭ એવી જોગવાઈ કરે છે કે ફરિયાદપક્ષ તેમજ આરોપીને આવા ફેરફાર
 અથવા ઉમેરાના સંદર્ભમાં પહેલેથી જ તપાસવામાં આવેલા કોઈપણ સાક્ષીઓને
 પુનઃ બોલાવવાની અથવા ફરી સમન્સ પાઠવવાની અથવા તપાસ કરવાની
 મંજૂરી આપવામાં આવશે – વર્તમાન કેસમાં, ટ્રાયલના અંતિમ તબક્કે,

ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ હેઠળ આરોપ ઘડીને આરોપને 'વૈકલ્પિક આરોપ' સાથે બદલવામાં આવ્યો હતો – આરોપી વ્યક્તિઓ પર શરૂઆતમાં ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનાનો આરોપ હતો, એટલે કે આરોપી નં. ૧ ના જમાઈ દ્વારા કથિત રીતે કરવામાં આવેલી આત્મહત્યા માટે દુષ્પ્રેરણ કરવાનો – પાછળથી, અપીલકર્તાઓ સામેનો આરોપ એવો હતો કે તેઓએ આરોપી નં. ૧ ના જમાઈની હત્યા કરી છે – આવા કિસ્સામાં, આવા આરોપનો ઉમેરો અને/અથવા ફેરબદલી અપીલકર્તાઓ માટે પૂર્વગ્રહ પેદા કરવા માટે અનિવાર્ય હતી – સદરહુ પૂર્વગ્રહનું નિવારણ કરવા માટે, ફરિયાદપક્ષ માટે સાક્ષીઓને પુનઃ બોલાવવા, ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળના આરોપના સંદર્ભમાં તેમની તપાસ કરવી અને આરોપી વ્યક્તિઓને તે સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ કરવાની મંજૂરી આપવી ફરજિયાત હતી – જ્યાં સુધી ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ હેઠળના આરોપનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી આ સાક્ષીઓની કોઈ ઉલટતપાસ થઈ ન હતી – તેથી, ટ્રાયલ દૂષિત થઈ ગઈ હતી – દોષસિદ્ધિ રદ કરવામાં આવી.

કલમો ૨૧૬, ૨૧૭ – વ્યાપ – ઠેરવવામાં આવ્યું: કલમો ૨૧૬ અને ૨૧૭ ની જોગવાઈઓ ફરજિયાત સ્વરૂપની છે કારણ કે તે માત્ર કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની આવશ્યકતાઓને જ પૂર્ણ કરતી નથી પરંતુ આરોપી વ્યક્તિઓને સંપૂર્ણ તક આપીને યોગ્ય રીતે પોતાનો બચાવ કરવા માટે આપવામાં આવેલા મહત્વપૂર્ણ અધિકારની ખાતરી આપે છે – સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ, આ પ્રક્રિયામાં, આ અધિકારનું એક મહત્વપૂર્ણ પાસું છે – કોઈપણ સાક્ષીની વિશ્વસનીયતા ત્યારે જ સ્થાપિત થઈ શકે જ્યારે તે સાક્ષીની આરોપી

વ્યકિત દ્વારા ઉલટતપાસ કરવામા આવે.

અપીલો મંજૂર કરતાં, કોર્ટે

ઠેરવ્યું: ૧. જે ટ્રાયલ ચલાવવામાં આવી છે અને જેના આધારે ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૨ હેઠળ દોષસિદ્ધિ નોંધવામાં આવી છે તે સ્પષ્ટપણે દૂષિત છે કારણ કે તે કોડની કલમ ૨૧૬ અને ૨૧૭ હેઠળ નિર્ધારિત ફરજિયાત પ્રક્રિયાના ઉલ્લંઘનમાં છે. કલમ ૨૧૬ નું સાદું વાંચન દર્શાવે છે કે ચુકાદો સંભળાવવામાં આવે તે પહેલાં કોઈપણ સમયે કોઈપણ અદાલત માટે કોઈપણ આરોપમાં ફેરફાર કરવો અથવા ઉમેરો કરવો અનુમતિપાત્ર હોવા છતાં, વધારાના આરોપ અથવા વધારાના આરોપના ફેરફાર સાથે આરોપી વ્યક્તિના હિતને ધ્યાનમાં રાખીને ચોક્કસ સુરક્ષા પગલાં પણ ખાસ કરીને કોડની કલમ ૨૧૬ ની પેટા-કલમ (૩) અને (૪) હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવ્યા છે. પેટા-કલમ (૩), કોઈપણ અસ્પષ્ટતા વિના, નિર્ધારિત કરે છે કે જો આરોપમાં ફેરફાર અથવા ઉમેરા સાથે આરોપીને તેના બચાવમાં અથવા ફરિયાદપક્ષને કેસના સંચાલનમાં કોઈ પૂર્વગ્રહ કે પ્રતિકૂળતા થવાની સંભાવના હોય, તો અદાલતે ટ્રાયલ એવી રીતે આગળ ધપાવવાની રહેશે કે જાણે તેણે વધારાના અથવા વૈકલ્પિક આરોપને મૂળ આરોપ તરીકે ગણીને મૂળ આરોપ બદલ્યો હોય કે ઉમેર્યો હોય. સ્પષ્ટ સંદેશ એ છે કે તેને પ્રથમ વખત કરવામાં આવેલ આરોપ તરીકે ગણવાનો છે અને તે તબક્કાથી ટ્રાયલ આગળ ધપાવવાની છે. આ સ્થિતિ કોડની કલમ ૨૧૬ ની પેટા-કલમ (૪) ના સાદા વાંચન પરથી વધુ સ્પષ્ટ બને છે જે આવી

પરિસ્થિતિમાં અદાલતને નવી ટ્રાયલનો આદેશ આપવા અથવા જરૂરી જણાય તેટલા સમય માટે ટ્રાયલ મુલતવી રાખવાની સત્તા આપે છે. જો આરોપ સંપૂર્ણપણે અલગ અને વિશિષ્ટ હોય તો નવી ટ્રાયલનો આગ્રહ રાખવામાં આવે છે.

૨. ભલે આરોપ સમાન પ્રકારનો હોય, તેમ છતાં ટ્રાયલ મુલતવી રાખવાની જોગવાઈ આરોપીને તૈયારી કરવા અને પોતાનો બચાવ કરવા માટે પૂરતી તક આપવા માટે કરવામાં આવી છે. આ જ પ્રક્રિયામાં, કોડની કલમ ૨૧૭ જોગવાઈ કરે છે કે જ્યારે પણ ટ્રાયલ શરૂ થયા પછી કોર્ટ દ્વારા આરોપમાં ફેરફાર અથવા ઉમેરો કરવામાં આવે છે, ત્યારે ફરિયાદપક્ષ તેમજ આરોપીને આવા ફેરફાર અથવા ઉમેરાના સંદર્ભમાં પહેલેથી જ તપાસવામાં આવેલા કોઈપણ સાક્ષીઓને પુનઃ બોલાવવા અથવા ફરી સમન્સ પાઠવવા અથવા તપાસ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે. આવા સંજોગોમાં, કોર્ટે બદલાયેલા અથવા વધારાના આરોપના સંદર્ભમાં જે સાક્ષીને મહત્વપૂર્ણ માને તેવા કોઈપણ અન્ય સાક્ષીને પણ મંજૂરી આપવાની રહેશે. આ કેસની હકીકતો પર ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતો લાગુ કરતાં, પરિણામ સ્પષ્ટ બને છે. આરોપી વ્યક્તિઓ પર શરૂઆતમાં ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો, એટલે કે આરોપી નં. ૧ ના જમાઈ દ્વારા કરવામાં આવેલી કથિત આત્મહત્યા માટે દુષ્પ્રેરણ કરવાનો આરોપ. તેના પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે વારંવારની તપાસ અને આરોપી નં. ૧ ના જમાઈના શબ/હાડપિંજરની તબીબી તપાસ પછી પણ ફરિયાદપક્ષનો સમગ્ર કેસ એવો હતો કે મૃત્યુનું કારણ આત્મહત્યા હતું. આમ, તપાસ પછી, ફરિયાદપક્ષને

જે મળ્યું તે એ હતું કે મૃતકે આત્મહત્યા કરી હતી અને ફરિયાદપક્ષના જણાવ્યા અનુસાર, ત્રણેય અપીલકર્તાઓએ મૃતક દ્વારા કરવામાં આવેલી સદરહુ આત્મહત્યામાં મદદ અને દુષ્પ્રેરણ કર્યું હતું. આ ચોક્કસ આરોપ પર, ૨૬ સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને અપીલકર્તાઓ દ્વારા તેમની ઉલટતપાસ કરવામાં આવી હતી. સ્વાભાવિક રીતે, જ્યારે અપીલકર્તાઓ પર કલમ ૩૦૬ એટલે કે આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણ હેઠળના ગુનાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે ઉલટતપાસમાં ધ્યાન તેમજ ભાર માત્ર તે આરોપ પર જ રહેશે. ટ્રાયલના અંતિમ તબક્કે, ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ હેઠળ આરોપ ઘડવાની સાથે આરોપને 'વૈકલ્પિક આરોપ' વડે બદલવામાં આવે છે. આ બાબત ફરિયાદપક્ષના કેસને સંપૂર્ણપણે એક અલગ સ્વરૂપ અને પરિમાણ આપે છે.

૩. હવે, અપીલકર્તાઓ સામેનો આરોપ એવો હતો કે તેઓએ આરોપી નં. ૧ ના જમાઈની હત્યા કરી છે. આવા કિસ્સામાં, આવા આરોપનો ઉમેરો અને/અથવા ફેરબદલી અપીલકર્તાઓ માટે પૂર્વગ્રહ પેદા કરવા માટે અનિવાર્ય હતી. આવા આરોપને મૂળ આરોપ તરીકે ગણવો પડે. સદરહુ પૂર્વગ્રહનું નિવારણ કરવા માટે, સાક્ષીઓને પુનઃ બોલાવવા, ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળના આરોપના સંદર્ભમાં તેમની તપાસ કરવી અને આરોપી વ્યક્તિઓને તે સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ કરવાની મંજૂરી આપવી ફરિયાદપક્ષ માટે ફરજિયાત હતી. એવું કશું જ બન્યું નથી. માત્ર એક સાક્ષી એટલે કે સત્તાવાર સાક્ષી, નાયબ પોલીસ અધિક્ષકની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને તેમની પણ તે જ દિવસે તપાસ કરવામાં આવી હતી જ્યારે વૈકલ્પિક આરોપ ઘડવામાં આવ્યો હતો.

કોડની કલમ ૨૧૬ ની પેટા-કલમ (જ) હેઠળ ફરજિયાત રીતે જરૂરી હોવા છતાં કેસ મુલતવી પણ રાખવામાં આવ્યો ન હતો. આવા કિસ્સામાં, ૩૦.૦૯.૨૦૦૬ ના રોજ વૈકલ્પિક આરોપ ઘડવાની સાથે, તે તારીખ પહેલાં નોંધાયેલા તે સાક્ષીઓની જુબાની પણ ધ્યાનમાં લઈ શકાતી નથી. કલમ ૨૧૬ અને ૨૧૭ ની જોગવાઈઓ ફરજિયાત પ્રકૃતિની છે તે દર્શાવવાની ભાગ્યે જ જરૂર છે કારણ કે તે માત્ર કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની આવશ્યકતાઓને જ પૂર્ણ કરતી નથી પરંતુ આરોપી વ્યક્તિઓને સંપૂર્ણ તક આપીને પોતાનો યોગ્ય બચાવ કરવા માટે આપવામાં આવેલા મહત્વપૂર્ણ અધિકારની ખાતરી આપે છે. આ પ્રક્રિયામાં સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ એ આ અધિકારનું એક મહત્વપૂર્ણ પાસું છે. કોઈપણ સાક્ષીની વિશ્વસનીયતા ત્યારે જ સ્થાપિત થઈ શકે જ્યારે તે સાક્ષીની આરોપી વ્યક્તિ દ્વારા ઉલટતપાસ કરવામાં આવે.

જ. વર્તમાન કેસમાં, જ્યાં સુધી ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ હેઠળના આરોપનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી આ સાક્ષીઓની કોઈ ઉલટતપાસ થઈ નથી. તેથી, ટ્રાયલ દૂષિત થઈ ગઈ છે અને ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ કોઈ દોષસિદ્ધિ થઈ શકી ન હોત. જોકે, આપેલ કેસમાં, અપીલકર્તાઓને હવે ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૬ હેઠળ દોષિત ઠેરવી શકાય કે કેમ તે શંકાસ્પદ રહેશે કારણ કે કલમ ૩૦૨ હેઠળનો આરોપ કલમ ૩૦૬ હેઠળના અગાઉના આરોપના સ્થાને હતો કારણ કે બંને આરોપો એકસાથે ટકી શકતા નથી. ગમે તે સંજોગોમાં, આ પાસામાં જવું જરૂરી નથી કારણ કે ભલે ફરિયાદપક્ષ માટે કલમ ૩૦૬ હેઠળના આરોપ પર ભાર મૂકવો અનુમતિપાત્ર હોય અને જો એવું માની લેવામાં આવે કે આવો આરોપ સાબિત

થાય છે, તો પણ તમામ અપીલકર્તાઓએ પહેલેથી જ આઠ વર્ષ કરતાં વધુ સમય માટે જેલવાસ ભોગવી લીધો છે. એ જ કારણસર, જ્યારે કલમ ૩૬૫ હેઠળ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો હતો ત્યારે આ અપીલકર્તાઓની કલમ ૩૬૪ હેઠળની દોષસિદ્ધિના મુદ્દા પર વિચાર કરવામાં આવતો નથી. સજા ઘટાડીને પહેલેથી ભોગવી લીધેલ મુદત જેટલી કરવામાં આવે છે.

સંગારાબોઈના શ્રીનુ વિરુદ્ધ આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય ૧૯૯૭ (૩) એસ.સી.આર. ૯૫૭ = (૧૯૯૭) ૫ એસ.સી.સી. ૩૪૮ – આધાર રાખવામાં આવ્યો.

કેસ લો સંદર્ભ:

૧૯૯૭ (૩) એસ.સી.આર. ૯૫૭ – પેરા ૧૫ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો.

ક્રિમિનલ અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૩૭૫/૨૦૦૯.

કર્ણાટક હાઈકોર્ટ, બેંગલોર દ્વારા ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૫૭૯/૨૦૦૮(સી) માં તારીખ ૨૨.૦૪.૨૦૦૯ ના રોજ આપેલ ચુકાદા અને હુકમ સામે.

સાથે:

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૩૭૬ અને ૨૩૭૭/૨૦૦૯.

અપીલકર્તા તરફથી: બી. એચ. મારલાપદ્મે, વરિષ્ઠ એડવોકેટ, શાંતા કુમાર

મહાલે, અમીથ જે. શર્મા, અપૂર્વ શુક્લા, અજિત વાઘ, સુશ્રી આદિત્ય ગગ્ગર, રાજેશ મહાલે, મનોજ કે. મિશ્રા, ઉમેશ દુબે, સુશ્રી મેઘના કાત્રા, બાલાજી શ્રીનિવાસન, એડવોકેટ્સ.

સામાવાળા તરફથી: સુશ્રી અનિતા શેનોય, સુશ્રી મૈત્રેયી મિશ્રા, એડવોકેટ્સ.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ એ. કે. સિકરી દ્વારા આપવામાં આવેલ.

૧. આ ત્રણ અપીલોમાં ત્રણેય અપીલકર્તાઓને ઇન્ડિયન પીનલ કોડ (જે હવે પછી 'ઇ.પી.કો.' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ અને ૩૬૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે અને તે ત્રણેયને કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળના આરોપ માટે આજીવન કેદ અને કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૬૪ હેઠળના આરોપના સંબંધમાં દસ વર્ષની કેદની સજા ભોગવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે. બંને સજાઓ એકસાથે ચલાવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલી દોષસિદ્ધિ અને સજાને હાઇકોર્ટે તારીખ ૨૨.૦૪.૨૦૦૯ ના વાદગ્રસ્ત ચુકાદામાં બહાલ રાખી હતી, જેના પરિણામે આ ત્રણ અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સંયુક્ત અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

૨. જોકે કેસનો ઇતિહાસ ઘણો લાંબો છે, તેમ છતાં અમે જે પાસા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાનો ઇરાદો ધરાવીએ છીએ અને તે પાસા પર જ આ અપીલો

સફળ થવાને પાત્ર છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, આ ચુકાદાને બિનજરૂરી હકીકતલક્ષી વિગતોથી બોજારૂપ બનાવવો જરૂરી નથી. તેથી, અમે તે હકીકતોને બાકાત રાખીશું જે અમારા હેતુ માટે અપ્રસ્તુત છે અને એવી હકીકતોની નોંધ લઈશું જે અમે જેના પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા માંગીએ છીએ તે મુદ્દા માટે પ્રસ્તુત હશે.

૩. અપીલકર્તા/આર. રચૈયા (જે હવે પછી 'આરોપી નં. ૧' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) પ્રભાવતી નામની પુત્રીના પિતા છે. તેણીના લગ્ન તારીખ ૨૮.૦૫.૨૦૦૦ ના રોજ મૈસુર ખાતે ડો. એન. શિવકુમાર (હવે મૃતક) સાથે સંપન્ન થયા હતા. લગ્નના બે દિવસમાં જ, એટલે કે તારીખ ૩૦.૦૫.૨૦૦૦ ના રોજ પ્રભાવતીએ ઝેર પીધું અને પરિણામે તે બેભાન થઈ ગઈ અને તેને ગંભીર હાલતમાં મૈસુરની બી.એમ. હોસ્પિટલમાં લઈ જવામાં આવી. જે રાત્રે પ્રભાવતીએ ઝેર પીધું તે રાત્રે ડો. શિવકુમારે મૈસુર છોડી દીધું હતું અને બેંગલોર પાછા ગયા હતા. તારીખ ૩૧.૦૫.૨૦૦૦ ના રોજ તેઓ તેમના મોટા ભાઈ રુદ્રેચા (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૫) અને કાકા અંદાનૈયા સાથે હોસ્પિટલમાં પ્રભાવતીને મળવા માટે ભાડાની ટાટા સુમોમાં મૈસુર ગયા હતા. જોકે, જ્યારે તેઓ મૈસુરથી આશરે ૩૦ કિ.મી. દૂર હતા, ત્યારે ફરિયાદપક્ષના જણાવ્યા અનુસાર, ડો. શિવકુમારે એક એસ.ટી.ડી. બૂથ પરથી ટેલિફોન કર્યો અને પ્રભાવતીની સ્થિતિ વિશે પૂછપરછ કરી ત્યારે તેમને જાણ કરવામાં આવી કે તેણીનું મૃત્યુ થયું છે. આ માહિતી મળતાં, ડો. શિવકુમારે બપોરે આશરે ૪.૩૦ વાગ્યે બ્લેડ વડે પોતાનું ગળું કાપીને આત્મહત્યા કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. તે

સમયે તેઓ તેમના ભાઈ અને કાકા સાથે કારમાં હતા જે મૈસુર તરફ જઈ રહી હતી. ઇજાગ્રસ્ત હાલતમાં, તાત્કાલિક તબીબી સારવાર માટે તેમને બિદાદીની જનરલ હોસ્પિટલમાં ખસેડવામાં આવ્યા હતા. બિદાદી પોલીસ સ્ટેશનમાં તેમની સામે ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૦૯ હેઠળ આત્મહત્યાના પ્રયાસનો કેસ પણ નોંધવામાં આવ્યો હતો. બીજા દિવસે તેમને બેંગલોરની શેખર હોસ્પિટલમાં ખસેડવામાં આવ્યા અને આઈસીયુમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા. તે હોસ્પિટલમાં, જ્યારે તેઓ હજુ પણ હોસ્પિટલમાં હતા ત્યારે તેમણે ૩૦ એપ્રિલ ગોળીઓ ગળીને ફરીથી આત્મહત્યા કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો.

૪. ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી વાર્તા મુજબ, તારીખ ૦૩.૦૬.૨૦૦૦ ના રોજ એક તરફ આરોપી નં. ૧ અને બીજી તરફ ડો. શિવકુમારના પિતા અને ભાઈ વચ્ચે વૈવાહિક સંબંધો/વિવાદોનો અંત લાવવા માટે એક સમજૂતી થઈ હતી અને એવું નક્કી થયું હતું કે આરોપી નં. ૧ ને તેમની પુત્રી પ્રભાવતીના લગ્ન પાછળ થયેલા લગ્ન ખર્ચના વળતર તરીકે રૂ. ૮ લાખની રકમ ચૂકવવામાં આવશે. જ્યારે પ્રભાવતીની સ્થિતિ હજુ પણ ગંભીર હતી અને તે હોસ્પિટલમાં હતી, ત્યારે તારીખ ૦૭.૦૬.૨૦૦૦ ના રોજ તેણીનું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું જેમાં તેણીએ કથિત રીતે કહ્યું હતું કે તારીખ ૩૦.૦૫.૨૦૦૦ ની રાત્રે એટલે કે રાત્રે આશરે ૧૦.૦૦ વાગ્યે જ્યારે તે ડો. શિવકુમાર સાથે બેડરૂમમાં હતી, ત્યારે તેમણે તેના મામા સાથે ગેરકાયદેસર સંબંધ હોવાની શંકા રાખીને તેને ઝેર આપ્યું હતું. પ્રભાવતીના આ નિવેદનના આધારે, મૈસુર પોલીસ સ્ટેશનમાં ડો. શિવકુમાર સામે ગુના રજિસ્ટર નં.

૮૨/૨૦૦૦ હેઠળ ઇ.પી.કો. ની કલમ ૪૯૮એ અને ૩૦૭ હેઠળ ગુનો નોંધવામાં આવ્યો હતો. તે સમયે, ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ, ડો. શિવકુમાર પણ બેંગલોરની શેખર હોસ્પિટલમાં હતા. તારીખ ૦૮.૦૬.૨૦૦૦ ના રોજ તેઓ આઈસીયુ સાથે જોડાયેલા શૌચાલયમાં ગયા અને તેમના હાથની નસ કાપી નાખી, જે આત્મહત્યા કરવાનો તેમનો વધુ એક પ્રયાસ હતો.

૫. તારીખ ૦૮.૦૬.૨૦૦૦ ના રોજ આ અપીલકર્તાઓના કહેવાથી ડો. શિવકુમારને શેખર હોસ્પિટલમાંથી રજા અપાવવામાં આવી હતી. ફરિયાદપક્ષનો આક્ષેપ છે કે આરોપી વ્યક્તિઓએ તબીબી સલાહ વિરુદ્ધ તેમને રજા અપાવી હતી અને તેમને આરોપી નં. ૧ ના ઘરે લઈ ગયા હતા. તારીખ ૧૦.૦૬.૨૦૦૦ ના રોજ ડો. શિવકુમારનું શબ મૈસુરથી ૩૦ કિ.મી. દૂર નાગુવાનહલ્લી નજીક રેલવે ટ્રેક પરથી મળી આવ્યું હતું. ટ્રેન ફરી વળવાને કારણે ડો. શિવકુમારના શરીરના બે ટુકડા થઈ ગયા હતા. શબનું પોસ્ટમોર્ટમ કરવામાં આવ્યું હતું. જોકે, પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટ મળ્યા પછી પણ આત્મહત્યા કે હત્યાના મૃત્યુ માટે કોઈની સામે કેસ નોંધવામાં આવ્યો ન હતો. ડો. શિવકુમારના મૃતદેહને લઈ જઈ તમામ અંતિમ સંસ્કાર કરીને યોગ્ય રીતે દફનાવવામાં આવ્યો હતો. એવું જણાય છે કે તેના થોડા દિવસો પછી, એટલે કે તારીખ ૨૮.૦૬.૨૦૦૦ ના રોજ મૃતકના પિતાએ કર્ણાટક સરકારના ગૃહ વિભાગના સચિવને લેખિત ફરિયાદ રજૂ કરી હતી. આ ફરિયાદના આધારે મૃત્યુનું કારણ જાણવા માટે નવી તપાસ શરૂ કરવામાં આવી હતી. ડો. શિવકુમારના શબને બહાર કાઢવામાં આવ્યું અને ફરીથી તબીબી તપાસ કરવામાં આવી. તે તપાસમાં પણ કોઈની સંડોવણી જણાઈ

નહોતી. તેમ છતાં, મૃતકના પિતાએ પોતાની ફરિયાદ ચાલુ રાખી જેના કારણે
 પાંચ નિષ્ણાત તબીબોની એક સમિતિની રચના કરવામાં આવી જેણે પોતાનો
 અહેવાલ (આંક પી-૩૬) આપ્યો. તે આધારે આગળની તપાસ હાથ ધરવામાં
 આવી અને છેવટે તારીખ ૨૩.૦૧.૨૦૦૨ ના રોજ કોર્ટમાં ચાર્જશીટ રજૂ કરવામાં
 આવી. તપાસ બાદ પોલીસ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી આ ચાર્જશીટમાં એવો
 આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે તમામ ત્રણ આરોપી વ્યક્તિઓ સામે કલમ ૩૪
 સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૬ અને ૩૬૫ હેઠળ પ્રથમદર્જી કેસ બન્યો હતો. આરોપી
 નં. ૧ ની તારીખ ૨૩.૦૧.૨૦૦૨ ના રોજ જ ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને
 તારીખ ૦૬.૦૩.૨૦૦૨ ના રોજ તેમને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા.
 ત્યારબાદ, સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા તારીખ ૧૯.૦૨.૨૦૦૪ ના રોજ તમામ ત્રણ
 આરોપીઓ સામે કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૬ અને ૩૬૫ હેઠળ આરોપો
 ઘડવામાં આવ્યા હતા. આ આરોપોના આધારે ટ્રાયલ આગળ વધી. કુલ ૨૭
 સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી જેમાં સાત પોલીસ અધિકારીઓ, ચાર ડોક્ટરો
 અને બે નાર્કોટિક નિષ્ણાતો સામેલ હતા. જ્યારે તારીખ ૨૫.૦૭.૨૦૦૬ ના રોજ
 ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૨૬ ની તપાસ કરવામાં આવી, ત્યારપછી, ઇ.પી.કો.
 કલમ ૩૦૨ હેઠળ વધારાનો આરોપ ઘડવા માટે કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર,
 ૧૯૭૩ (જે હવે પછી 'કોડ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૨૧૬ હેઠળ
 ફરિયાદપક્ષ દ્વારા અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી. આરોપી વ્યક્તિઓ દ્વારા
 આ અરજીનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો. જોકે, તેમના વાંધાઓ ફગાવી દેવામાં
 આવ્યા હતા અને તારીખ ૩૦.૦૯.૨૦૦૬ ના રોજ ટ્રાયલ કોર્ટે કલમ ૩૪ સાથે

વાંચતા ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ 'વૈકલ્પિક આરોપ' ઘડ્યો હતો. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, તે સમય સુધીમાં ૨૬ સાક્ષીઓની તપાસ થઈ ચૂકી હતી. ત્યારપછી, માત્ર વધુ એક સાક્ષી એટલે કે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૨૭/દેવા રેડ્ડી, નાયબ પોલીસ અધિક્ષકની તપાસ કરવામાં આવી હતી. કોડની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપી વ્યક્તિઓનું નિવેદન પણ નોંધવામાં આવ્યું હતું.

૬. ટ્રાયલ કોર્ટે ત્રણેય આરોપી વ્યક્તિઓને કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ અને કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૬૪ હેઠળ પણ દોષિત ઠેરવ્યા. ઉપરોક્ત બાબતો પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે અપીલકર્તાઓને કલમ ૩૦૬ અથવા કલમ ૩૬૫ હેઠળ ઘડવામાં આવેલા મૂળ આરોપ માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા ન હતા. ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૬ ના બદલે, અપીલકર્તાઓને ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ હેઠળના 'વૈકલ્પિક આરોપ' ના સંબંધમાં દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા. અન્ય જે ગુના માટે તેમની સામે આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો તે ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૬૫ હેઠળ હતો પરંતુ દોષસિદ્ધિ ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૬૪ હેઠળ એવા આધારે નોંધવામાં આવી હતી કે કલમ ૩૬૫ હેઠળ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો હોવા છતાં, ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવા ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૬૪ હેઠળના તમામ તત્વોનું અસ્તિત્વ દર્શાવે છે.

૭. અપીલકર્તાઓએ સદરજુ દોષસિદ્ધિ સામે સંયુક્ત અપીલ દાખલ કરી હતી જેમાં એવી ચોક્કસ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ કોઈ દોષસિદ્ધિ થઈ શકી ન હોત. આ સંદર્ભમાં, એવી પણ રજૂઆત

કરવામાં આવી હતી કે, ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળનો 'વૈકલ્પિક આરોપ' કોડની કલમ ૨૧૬ અને ૨૧૭ હેઠળની પ્રક્રિયાનું પાલન કર્યા વિના ખોટી રીતે ઘડવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, જ્યાં સુધી ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ હેઠળની દોષસિદ્ધિનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી સમગ્ર ટ્રાયલ દૂષિત થઈ ગઈ હતી. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે આ કલમ હેઠળ કોઈ ચોક્કસ આરોપના અભાવે ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૬૪ હેઠળ પણ કોઈ દોષસિદ્ધિ થઈ શકી ન હોત. અપીલકર્તાઓએ ગુણદોષના આધારે પણ દોષસિદ્ધિને પડકારી હતી.

૮. હાઈકોર્ટે કેસના ગુણદોષની વિગતવાર ચર્ચા કરી હતી અને અપીલકર્તાઓની દલીલો સ્વીકારી ન હતી. અમારા માટે આ પાસામાં જવું જરૂરી નથી કારણ કે અમે શોધીએ છીએ કે જે ટ્રાયલ ચલાવવામાં આવી છે અને જેના આધારે ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ હેઠળ દોષસિદ્ધિ નોંધવામાં આવી છે તે સ્પષ્ટપણે દૂષિત છે કારણ કે તે કોડની કલમ ૨૧૬ અને ૨૧૭ હેઠળ નિર્ધારિત ફરજિયાત પ્રક્રિયાના ઉલ્લંઘનમાં છે. આ બે કલમો નીચે પુનઃ રજૂ કરવામાં આવી છે:

"૨૧૬. કોર્ટ આરોપમાં ફેરફાર કરી શકે છે. – (૧) કોઈપણ કોર્ટ ચુકાદો સંભળાવવામાં આવે તે પહેલાં કોઈપણ સમયે કોઈપણ આરોપમાં ફેરફાર કરી શકે છે અથવા ઉમેરો કરી શકે છે.

(૨) આવા દરેક ફેરફાર અથવા ઉમેરા આરોપીને વાંચી સંભળાવવામાં આવશે અને સમજાવવામાં આવશે.

(૩) જો આરોપમાં કરવામાં આવેલ ફેરફાર અથવા ઉમેરો એવો હોય કે

તરત જ ટ્રાયલ આગળ ધપાવવાથી, કોર્ટના અભિપ્રાય મુજબ, આરોપીને તેના બચાવમાં અથવા ફરિયાદપક્ષને કેસના સંચાલનમાં કોઈ પૂર્વગ્રહ થવાની સંભાવના નથી, તો કોર્ટ, પોતાની મુનસફી મુજબ, આવો ફેરફાર અથવા ઉમેરો કર્યા પછી, ટ્રાયલ એવી રીતે આગળ ધપાવી શકે છે જાણે બદલાયેલ અથવા ઉમેરાયેલ આરોપ મૂળ આરોપ હોય.

(૪) જો ફેરફાર અથવા ઉમેરો એવો હોય કે તરત જ ટ્રાયલ આગળ ધપાવવાથી, કોર્ટના અભિપ્રાય મુજબ, પૂર્વોક્ત રીતે આરોપી અથવા ફરિયાદપક્ષને પૂર્વગ્રહ થવાની સંભાવના હોય, તો કોર્ટ કાં તો નવી ટ્રાયલનો નિર્દેશ આપી શકે છે અથવા જરૂરી જણાય તેટલા સમયગાળા માટે ટ્રાયલ મુલતવી રાખી શકે છે.

(૫) જો બદલાયેલા અથવા ઉમેરાયેલા આરોપમાં જણાવેલ ગુનો એવો હોય કે જેના માટે ફરિયાદપક્ષ દ્વારા અગાઉની મંજૂરી મેળવવી જરૂરી હોય, તો જ્યાં સુધી આવી મંજૂરી મેળવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી કેસ આગળ ચલાવવામાં આવશે નહીં, સિવાય કે જે હકીકતો પર બદલાયેલ અથવા ઉમેરાયેલ આરોપ આધારિત છે તે જ હકીકતો પર ફરિયાદ ચલાવવા માટે અગાઉથી મંજૂરી મેળવી લેવામાં આવી હોય.

૨૧૭. જ્યારે આરોપ બદલાય ત્યારે સાક્ષીઓને પુનઃ બોલાવવા. – જ્યારે પણ ટ્રાયલ શરૂ થયા પછી કોર્ટ દ્વારા આરોપમાં ફેરફાર કરવામાં આવે અથવા ઉમેરો કરવામાં આવે, ત્યારે ફરિયાદપક્ષ અને આરોપીને નીચે

મુજબની મંજૂરી આપવામાં આવશે – (એ) આવા ફેરફાર અથવા ઉમેરાના સંદર્ભમાં, તપાસવામાં આવ્યા હોય તેવા કોઈપણ સાક્ષીને પુનઃ બોલાવવા અથવા ફરી સમન્સ પાઠવવા અને તપાસવા, સિવાય કે કોર્ટ, લેખિતમાં કારણો નોંધીને એવું માને કે ફરિયાદપક્ષ અથવા આરોપી, જે પણ સંજોગ હોય, હેરાનગતિ કરવાના અથવા વિલંબ કરવાના અથવા ન્યાયના ઉદ્દેશ્યને નિષ્ફળ બનાવવાના હેતુથી આવા સાક્ષીને પુનઃ બોલાવવા અથવા ફરી તપાસવા માંગે છે; (બી) કોર્ટ જેને મહત્વપૂર્ણ ગણે તેવા કોઈપણ વધારાના સાક્ષીને પણ બોલાવવા."

૯. કલમ ૨૧૬ નું સાદું વાંચન દર્શાવે છે કે ચુકાદો સંભળાવવામાં આવે તે પહેલાં કોઈપણ સમયે કોઈપણ કોર્ટ માટે કોઈપણ આરોપમાં ફેરફાર કરવો અથવા ઉમેરો કરવો અનુમતિપાત્ર હોવા છતાં, વધારાના આરોપ અથવા વધારાના આરોપના ફેરફાર સાથે આરોપી વ્યક્તિના હિતને ધ્યાનમાં રાખીને ચોક્કસ સુરક્ષા પગલાં પણ ખાસ કરીને કોડની કલમ ૨૧૬ ની પેટા-કલમ (૩) અને (૪) હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવ્યા છે. પેટા-કલમ (૩), સ્પષ્ટ શબ્દોમાં, નિર્ધારિત કરે છે કે આરોપમાં ફેરફાર અથવા ઉમેરા સાથે જો આરોપીને તેના બચાવમાં અથવા ફરિયાદપક્ષને કેસના સંચાલનમાં કોઈ પૂર્વગ્રહ થવાની સંભાવના હોય, તો કોર્ટે ટ્રાયલ એવી રીતે આગળ ધપાવવાની રહેશે કે જાણે તેણે વધારાના અથવા વૈકલ્પિક આરોપને મૂળ આરોપ તરીકે ગણીને મૂળ આરોપ બદલ્યો હોય કે ઉમેર્યો હોય. સ્પષ્ટ સંદેશ એ છે કે તેને પ્રથમ વખત ઘડવામાં આવેલ આરોપ તરીકે ગણવાનો છે અને તે તબક્કાથી ટ્રાયલ આગળ ધપાવવાની છે. આ સ્થિતિ

કોડની કલમ ૨૧૬ ની પેટા-કલમ (૪) ના સાદા વાંચન પરથી વધુ સ્પષ્ટ બને છે જે આવી પરિસ્થિતિમાં કોર્ટને નવી ટ્રાયલનો નિર્દેશ આપવા અથવા જરૂરી જણાય તેટલા સમય માટે ટ્રાયલ મુલતવી રાખવાની સત્તા આપે છે. જો આરોપ સંપૂર્ણપણે અલગ અને વિશિષ્ટ હોય તો નવી ટ્રાયલનો આગ્રહ રાખવામાં આવે છે.

૧૦. ભલે આરોપ એક જ પ્રકારનો હોય, તેમ છતાં ટ્રાયલ મુલતવી રાખવાની જોગવાઈ આરોપીને તૈયારી કરવા અને પોતાનો બચાવ કરવા માટે પૂરતી તક આપવા માટે કરવામાં આવી છે. આ જ પ્રક્રિયામાં, કોડની કલમ ૨૧૭ જોગવાઈ કરે છે કે જ્યારે પણ ટ્રાયલ શરૂ થયા પછી કોર્ટ દ્વારા આરોપ બદલવામાં આવે અથવા ઉમેરવામાં આવે, ત્યારે ફરિયાદપક્ષ તેમજ આરોપીને આવા ફેરફાર અથવા ઉમેરાના સંદર્ભમાં પહેલેથી જ તપાસવામાં આવેલા કોઈપણ સાક્ષીઓને પુનઃ બોલાવવા અથવા ફરી સમન્સ પાઠવવા અથવા તપાસ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે. આવા સંજોગોમાં, કોર્ટે બદલાયેલા અથવા વધારાના આરોપના સંદર્ભમાં જેને મહત્વપૂર્ણ માને તેવા કોઈપણ વધારાના સાક્ષીને પણ મંજૂરી આપવાની રહેશે.

૧૧. જ્યારે આપણે ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતોને આ કેસની હકીકતો પર લાગુ કરીએ છીએ, ત્યારે પરિણામ સ્પષ્ટ બને છે. આરોપી વ્યક્તિઓ પર શરૂઆતમાં ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૦૬ હેઠળના ગુનાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો, એટલે કે ડો. શિવકુમાર દ્વારા કરવામાં આવેલી કથિત આત્મહત્યા માટે દુષ્પ્રેરણ

કરવાનો આરોપ. તેના પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે વારંવારની તપાસ અને ડો. શિવકુમારના શબ/હાડપિંજરની તબીબી તપાસ પછી પણ ફરિયાદપક્ષનો સમગ્ર કેસ એવો હતો કે મૃત્યુનું કારણ આત્મહત્યા હતું. આમ, તપાસ પછી, ફરિયાદપક્ષને જે મળ્યું તે એ હતું કે ડો. શિવકુમારે આત્મહત્યા કરી હતી અને ફરિયાદપક્ષના જણાવ્યા અનુસાર, ત્રણેય અપીલકર્તાઓએ ડો. શિવકુમાર દ્વારા કરવામાં આવેલી સદરહુ આત્મહત્યામાં મદદ અને દુષ્પ્રેરણ કર્યું હતું. આ ચોક્કસ આરોપ પર, ૨૬ સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને અપીલકર્તાઓ દ્વારા તેમની ઉલટતપાસ કરવામાં આવી હતી. સ્વાભાવિક રીતે, જ્યારે અપીલકર્તાઓ પર કલમ ૩૦૬ એટલે કે આત્મહત્યાના દુષ્પ્રેરણ હેઠળના ગુનાનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે ઉલટતપાસમાં ધ્યાન તેમજ ભાર માત્ર તે આરોપ પર જ રહેશે. ટ્રાયલના અંતિમ તબક્કે, ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ હેઠળ આરોપ ઘડવાની સાથે આરોપને 'વૈકલ્પિક આરોપ' વડે બદલવામાં આવે છે. આ બાબત ફરિયાદપક્ષના કેસને સંપૂર્ણપણે એક અલગ સ્વરૂપ અને પરિમાણ આપે છે.

૧૨. હવે, અપીલકર્તાઓ સામેનો આરોપ એવો હતો કે તેઓએ ડો. શિવકુમારની હત્યા કરી છે. આવા કિસ્સામાં, આવા આરોપનો ઉમેરો અને/અથવા ફેરબદલી અપીલકર્તાઓ માટે પૂર્વગ્રહ પેદા કરવા માટે અનિવાર્ય હતી. આવા આરોપને મૂળ આરોપ તરીકે ગણવો પડે. સદરહુ પૂર્વગ્રહનું નિવારણ કરવા માટે, સાક્ષીઓને પુનઃ બોલાવવા, ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળના આરોપના સંદર્ભમાં તેમની તપાસ કરવી અને આરોપી વ્યક્તિઓને તે

સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ કરવાની મંજૂરી આપવી ફરિયાદપક્ષ માટે ફરજિયાત હતી. એવું કશું જ બન્યું નથી. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, માત્ર એક સાક્ષી એટલે કે સત્તાવાર સાક્ષી, દેવા રેહી, નાયબ પોલીસ અધિક્ષકની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને તેમની પણ તે જ તારીખે એટલે કે ૩૦.૦૯.૨૦૦૬ ના રોજ તપાસ કરવામાં આવી હતી જ્યારે વૈકલ્પિક આરોપ ઘડવામાં આવ્યો હતો. કોડની કલમ ૨૧૬ ની પેટા-કલમ (૪) હેઠળ ફરજિયાત રીતે જરૂરી હોવા છતાં કેસ મુલતવી પણ રાખવામાં આવ્યો ન હતો.

૧૩. આવા કિસ્સામાં, ૩૦.૦૯.૨૦૦૬ ના રોજ વૈકલ્પિક આરોપ ઘડવાની સાથે, તે તારીખ પહેલાં નોંધાયેલા તે સાક્ષીઓની જુબાની ધ્યાનમાં પણ લઈ શકાતી ન હતી. કલમ ૨૧૬ અને ૨૧૭ ની જોગવાઈઓ ફરજિયાત સ્વરૂપની છે તે દર્શાવવાની ભાગ્યે જ જરૂર છે કારણ કે તે માત્ર કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની આવશ્યકતાઓને જ પૂર્ણ કરતી નથી પરંતુ આરોપી વ્યક્તિઓને સંપૂર્ણ તક આપીને પોતાનો યોગ્ય બચાવ કરવા માટે આપવામાં આવેલા મહત્વપૂર્ણ અધિકારની ખાતરી આપે છે. આ પ્રક્રિયામાં સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ એ આ અધિકારનું એક મહત્વપૂર્ણ પાસું છે. કોઈપણ સાક્ષીની વિશ્વસનીયતા ત્યારે જ સ્થાપિત થઈ શકે જ્યારે તે સાક્ષીની આરોપી વ્યક્તિ દ્વારા ઉલટતપાસ કરવામાં આવે.

૧૪. વર્તમાન કેસમાં, જ્યાં સુધી ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૨ હેઠળના આરોપનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી આ સાક્ષીઓની કોઈ ઉલટતપાસ થઈ નથી. તેથી,

ટ્રાયલ દૂષિત થઈ ગઈ છે અને ઇ.પી.કો. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ કોઈ દોષસિદ્ધિ થઈ શકી ન હોત.

૧૫. જોકે, આપેલ કેસમાં, અપીલકર્તાઓને હવે ઇ.પી.કો. કલમ ૩૦૬ હેઠળ દોષિત ઠેરવી શકાય કે કેમ તે શંકાસ્પદ રહેશે કારણ કે અમે પ્રથમદર્શી રીતે શોધીએ છીએ કે કલમ ૩૦૨ હેઠળનો આરોપ કલમ ૩૦૬ હેઠળના અગાઉના આરોપના સ્થાને હતો કારણ કે બંને આરોપો એકસાથે ટકી શકતા નથી. (જુઓ: સંગારાબોઈના શ્રીનુ વિરુદ્ધ આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય (૧૯૯૭) ૫ એસ.સી.સી. ૩૪૮).

૧૬. કોઈપણ સંજોગોમાં, આ પાસામાં જવું જરૂરી નથી કારણ કે ભલે ફરિયાદપક્ષ માટે કલમ ૩૦૬ હેઠળના આરોપ પર ભાર મૂકવો અનુમતિપાત્ર હોય અને જો એવું માની લેવામાં આવે કે આવો આરોપ સાબિત થાય છે, તો પણ તમામ અપીલકર્તાઓએ પહેલેથી જ આઠ વર્ષ કરતાં વધુ સમય માટે જેલવાસ ભોગવી લીધો છે. એ જ કારણસર, જ્યારે કલમ ૩૦૫ હેઠળ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો હતો ત્યારે અમે આ અપીલકર્તાઓની કલમ ૩૦૪ હેઠળની દોષસિદ્ધિના મુદ્દા પર વિચાર કરવાનો ઇરાદો ધરાવતા નથી. તેથી, અમે સજા ઘટાડીને પહેલેથી ભોગવેલ મુદત જેટલી કરીએ છીએ અને નિર્દેશ આપીએ છીએ કે જો અપીલકર્તાઓની અન્ય કોઈ કેસમાં જરૂર ન હોય તો તેમને તાત્કાલિક મુક્ત કરવામાં આવે.

તદનુસાર, અપીલો મંજૂર કરવામાં આવે છે.

અપીલો મંજૂર થઈ.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====